

**Lausunto Eduskunnan Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle:
K 1/2022 vp Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle (2022)**

Kiitän mahdollisuudesta antaa lausunto Eduskunnan Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle (2022).

Nyt annettu tasa-arvovaltuutetun kertomus on toinen laatuaan ja pidän sen antamista eduskunnalle merkittävänä. Kertomus tarjoaa tärkeän katsauksen tasa-arvovaltuutetun työnsuorukseen, sukupuoleen perustuvan syrjinnän olemassaoloon ja yleisyyteen Suomessa, sekä tasa-arvolain valvontatyön kestoasteisiin.

Annetut konkreettiset suositukset tarjoavat välineitä ja avauksia kestoasteisiin vastaamiseen. Tasa-arvovaltuutetun antamien suositusten toimeenpanoon seuraavalla hallituskaudella on kiinnitettävä erityistä huomiota. Suositusten ja niiden toimeenpanon tulee näkyä seuraavan hallituksen hallitus- ja tasa-arvo-ohjelmassa.

Koska kyseessä on järjestyksessä toinen tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle, nyt käsillä olevassa kertomuksessa on ollut mahdollista arvioida ensimmäisen kertomuksen suositusten toimeenpanoa. Tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa todetaan, että Sanna Marinin hallituksen politiikalla on ollut myönteisiä vaikutuksia tasa-arvoon, kuten subjektiivisen päivähoito-oikeuden palauttaminen. Monia uudistuksia toimeenpantu ja edistystä on tapahtunut. Esimerkiksi Istanbulin sopimusta toimeenpantu joiltain osin sitten viime kertomuksen. Näiden lisäksi on sanomattakin selvää, että translain uudistus on ehdottomasti toteutettava tällä hallituskaudella. Lisäksi tällä viikolla julkaistava Tasa-arvopoliittinen selonteko tulee antamaan tarvittavan vision Suomessa tehtävään hallituksen tasa-arvotyöhön. Tasa-arvovaltuutetun kertomus puolestaan listaa tukun konkreettisia suosituksia.

Tämän lisäksi tasa-arvovaltuutetun kertomus osoittaa, että on tärkeä arvioida tämän hallituskauden aikana tehtyjen isojen uudistusten vaikutuksia. Esimerkkinä tästä

kertomuksessa toimii perhevapaauudistus ja sen vaikutukset raskaus- ja äitiyssuojeluun (s. 50-1) sekä vanhempainpäivärahojen määräytymisperusteiden muutoksen vaikutukset naisten taloudelliseen asemaan (s. 52).

Edistysaskelista huolimatta tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle sisältää olennaista ja tärkeää tietoa Suomen tasa-arvo-ongelmista: tehokas suoja syrjintää vastaan ei toteudu, tasa-arvovaltuutetun toimenkuvassa ja resursseissa syrjinnän torjumisen varmistamiseksi on kehitettävää, raskaussyrjintä ja sukupuolivähemmistöjen kohtaama syrjintä on erityisen yleistä. On erityisen huolestuttavaa, että kertomuksessa kirjoitetaan (s. 11), että lainsäädäntötoimet raskaussyrjinnän torjumiseksi on haudattu ja että palkka-avoimuus ei etene. Muista tärkeistä suomalaisista sukupuolten tasa-arvoon liittyvistä haasteista kertomuksessa korostuu sukupuolistunut väkivalta, vihapuhe ja häirintä, sekä koulutukseen liittyvät kysymykset.

Tällä kertaa tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota intersektionaalisuuteen ja risteävään syrjintään, mitä pidän ehdottoman tärkeänä teemana. Kertomuksessa kuvataan, kuinka tasa-arvovaltuutetulta puuttuu mahdollisuudet ja välineet puuttua risteävään syrjintään. Erilliset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslait ja -valtuutetut eivät voi tarkoittaa, ettei tasa-arvovaltuutettu voi puuttua risteävään syrjintään. Tämä epäkohta olisi hyvä korjata ja tasa-arvovaltuutetun toimivalta vahvistaa. Tasa-arvovaltuutetulla on erityistä sukupuoleen perustuvaan syrjintään liittymistä osaamista risteävää syrjintää käsiteltäessä.

Mahdollisten uusien velvoitteiden tulee lisätä tasa-arvovaltuutetun jo ennestään liian vähäisiä resursseja.

Työelämän osalta voidaan todeta, että koronapandemia on sitten viime kertomuksen tuonut näkyväksi suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin tasa-arvo-ongelmia ja niiden vaikutusta yhteiskuntaan. Koronakriisin vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon Suomessa -hankkeen raportti (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:46) arvioi kattavasti koronakriisin vaikutuksista sukupuolten tasa-arvon tilaan Suomessa. Selvitys osoitti, että kriisin hetkellä yhteiskunnan eriarvoistavat ja sukupuolittuneet rakenteet tulevat esiin

(s.169). Erityisesti voidaan mainita sukupuolen mukaan eriytyneet työmarkkinat ja tarve purkaa sukupuolittuneita rakenteita siellä. Samalla raportissa todetaan, että vaikka koronapandemian aiheuttama kriisi nosti esiin rakenteellisia tasa-arvo-ongelmia, suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuus lievensi kriisin sukupuolittuneita vaikutuksia verrattuna moniin muihin maihin (s.177).

Tasa-arvovaltuutetun kertomuksen käsittelemien asioiden osalta on erityisesti syytä kiinnittää huomiota siihen, että sukupuolten tasa-arvoon liittyvät näkökulmat eivät näkyneet hallituksen ja eduskunnan koronakriisiin liittyvässä päätöksenteossa (s.166). Onkin huolestuttavaa, että kriisin aikaan, tasa-arvotavoitteet ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen jätettiin taka-alalle. Raportti osoittaa, että sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen kohdennettuja toimia oli vähän ja summat olivat pieniä (s. 166). Koronakriisin sukupuolittuneet vaikutuksiin puuttumisen tuleekin olla seuraavan hallituksen agendalla (s. 177). Samoin tasa-arvopolitiikkaan, kuten sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen, liittyvät toimintatavat tulisi päivittää kattamaan kriisiajan päätöksenteko (s. 177).

Sukupuolten tasa-arvoa ja tasa-arvopolitiikkaa kyseenalaistetaan Euroopassa tasa-arvon vastaisen liikkeen vahvistumisen myötä (nk. anti-gender liikke). Vahva poliittinen tuki Suomessa kansalliselle ja EU:n tasa-arvopolitiikalle on tässä kontekstissa ensi arvoisen tärkeää.

Yhteenvetona voidaankin todeta, että tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta ilmenee hyvin sukupuolten tasa-arvon monisyinen ja monialainen, koko yhteiskuntaa leikkaava luonne. Tämän vuoksi kaikkien tehtyjen poliittisten uudistusten sukupuolivaikutusten arviointi pitää jatkossa toteuttaa etukäteen. Sukupuolten tasa-arvoon sitoutumisen tulee näkyä kaikissa poliittisissa päätöksissä. Muutoin poliittisten uudistusten luonne voi olla sukupuolten tasa-arvon vastainen, millä on laajaa merkitystä, ei vain esimerkiksi työmarkkinoilla, vaan myös suhteessa sukupuolistuneeseen väkivaltaan ja häirintään, jotka myös rakentuvat sukupuolistuneille valtasuhteille yhteiskunnassa. Niiden tasa-arvoviranomaisten, joiden tehtävänä on toimeenpanna ja valvoa tätä politiikka, riittävät resurssit pitää on turvattava.

ASiantuntijalausunto
Johanna Kantola
Professori,
Tampereen yliopisto
6.6.2022

Johanna Kantola
Professori, sukupuolentutkimus
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Tampereen yliopisto
johanna.kantola@tuni.fi